

2.6. Крим

Крим – місто на Тавриді в XIII столітті, а пізніше і назва півострова Таврія. Крим відомий за 1000 років до нашої ери. Це пам'ятник природи, археології, кліматичних зон, тварин і рослин, музей архітектури тощо.

Крим омивається Чорним і Азовським морями, а на півночі – Сивашем. З материком сполучається Перекопським перешийком шириною до 8 км. Від Азовського моря ізольований Арабатською стрілкою. На сході виступає Керченський півострів, а на заході – Тарханкутський півострів.

Південний берег – вузька смуга між морем і Кримськими горами. Північна частина Криму рівнинна – степ, багатий на злакову рослинність.

Кримські гори висотою до 1545 м. Гори Роман-Кош, Ай-Петрі стрімко обриваються до моря. Мають яли (високогірні луки) – пасовища. У структурі гір Криму ліси становлять 3,4% від загальної території, в Україні – 36% від території гірського району.

Корисні копалини – залізна руда на Керченському півострові, солі Сиваша, природний газ, вапняки, гончарні глини, лікувальні грязі, мінеральні джерела. Плодоносні сади, виноградники, родюча земля. Багаті рекреаційні ресурси.

Клімат північної частини помірно континентальний, з м'якими малосніжними зимами, жарким (навіть спекотним) літом.

Середня температура січня 0-3 °С, а в червні – + 24 °С. Опадів 300-450 мм на рік.

На Південному березі, захищеному горами з півночі, клімат середземноморський. Зимом температура + 4 °С, літом – +23 – +24 °С.

Безморозний період – понад 247 днів і більше. Опадів – від 300 до 600 мм на рік. У горах опадів – до 1200 мм на рік. Особливо тривалий вегетативний період.

Ріки Криму маловодні, найбільші з них – Салгир, Альма, Каче, Бельбек, Чорна. На всіх цих ріках збудовані водосховища. Влітку вони часто пересихають.

На території Криму проходить Північно-Кримський канал – рукотворна водойма Криму.

У Криму понад 50 солоних озер: Саки, Сасик, Донузлав, Старе озеро, Червоне озеро, Акташське озеро, Чокракське озеро, Узулларське озеро. У цих озерах добувають сіль, лікувальні грязі.

Ґрунти Криму різноманітні: у Присивашші – каштанові, в комплексі з солончаками і солонцями; на рівнинах переважають чорноземи, на схилах гір – бурі, гірсько-лісові, на ялах – гірсько-лугові; на Південному березі – коричневі.

Більша частина Криму – степова, але степова рослинність майже не збереглась.

У передгірній зоні переважає лісостеп, а в горах – ліси: букові, буково-грабові, соснові. Лісом покрито 10% території Криму.

У Гірському Криму ліси є переважаючим типом рослинності і займають площу біля 255,7 тис. га, що складає 36% території регіону. Особливості видового складу цих лісів обумовлені, в першу чергу, географічним розміщенням Криму, особливостями рельєфу та близькістю моря. Ці три фактори впливають на характер клімату та ґрунтового покриву регіону, що, у свою чергу, є визначальним у закономірностях розподілу рослинного покриву та його структури.

Зміни температурного режиму з висотою над рівнем моря обумовили висотний розподіл рослинності. Так, на Північному макросхилі виділяються три пояси рослинності: нижній – лісостеповий, середній – лісовий та альпійські пасовища – яли. На Південному макросхилі також виділяються три пояси рослинності: нижній – лісостеповий, середній – лісовий та верхній – лісовий.

Ліси Гірського Криму, порівняно з рівнинними, мають свої особливості. По-перше, в Гірському Криму наявні субсередньоморські ліси та рідколісся, утворені соснами кримською та піцундською, ялівцем високим, фісташкою туполистою, суничним деревом, які на рівнині України не ростуть. По-друге, у верхніх лісових поясах Кримських гір лісові деревостани утворені видами, які є вікарними (тобто заміщують) до рівнинних: сосна Коха (в горах) – сосна звичайна (на рівнині); бук балканський – бук європейський; клен Стевена – клен польовий. По-третє, в Криму відсутні такі звичайні деревні види рівнинних лісів, як дуб звичайний, клен гостролистий, явір, липа дрібнолиста. Немає також деяких трав'яних видів: яглиці, копитняку, ведмежої цибулі, проте багато субсередньоморських та ендемічних видів.

Господарська діяльність людини в Криму відбувалася протягом декількох тисячоліть. За цей час особливих змін зазнала рослинність Південного узбережжя та передгір'я. Ліси вирубались на дрова, для будівництва, винищувались козами. За архівними даними, у 1783-1812 роках площі лісів скоротились до 361 тис. га. Після 1812 року вирубання лісів ще більше прискорилося. Крім того, ліси дуже потерпали від пожеж; так, у 1859 році за 7 годин згоріло 1125 га лісів.

Підраховано, що оптимальна лісистість Гірського Криму дорівнює 40%, але на початку ХХ століття вона була значно нижчою, а природних лісів залишилося близько 30%.

Негативним моментом є й те, що в Криму провадилися посадки не аборигенних видів дерев, а завезених, які ніколи там природно не зростали. Це не тільки значно зменшило природне біорізноманіття, але й неоправно змінило природні ландшафти, а в деяких випадках викликало значну ерозію схилів гір і знищення природного трав'яного покриву.

На Південному березі рослинність середземноморська: сосново-дубово-ялівцеві ліси, іноді з вічнозеленим підліском (суничне дерево).

Розповсюджені виноградники, сади (яблуні, груші, персики, абрикоси тощо). Багато грецьких горіхів, черешень.

Багатий Крим на садово-паркові насадження: кипариси, магнолії, лаври, пінії, кедри, секвойї, дуби, лавровишні, платани тощо.

Тваринний світ Криму дуже різноманітний: заєць-русак, лисиця, їжак, полози, ящірки, у степу – маленький суслик, степовий хом'як; у горах – звичайний олень, козуля, борсук, кам'яна кунія. Велике різноманіття орнітофауни. Птахи: у степу – журавель-красавка, дрофа, перепілка; у горах – соколи, сови, дятли, дикий голуб. На Сиваші – водоплаваюча птиця – мартини, крякви, качки.

В Криму акліматизовані муфлон, білка -телеутка, фазани.

Крим багатий на заповідники, пам'ятники садово-паркового мистецтва, історико-археологічні заповідники (Мис Март'ян, Ялтинський гірсько-лісовий, Карадазький). У Криму одинадцять державних заказників: Астанінські плавні, Арабатський, Аюдаг, Великий Каньйон Криму, Качинський каньйон, Караби-Яйлинський, Каркінитський, Кубалач, Новий Світ, Халхальський, Чорна річка. В Криму 22 дендропарки, 130 пам'ятників природи регіонального значення, є карстові печери.

Крим – це особлива рекреаційна зона України і країн світу.

Берегова лінія Криму розчленована чисельними затоками та бухтами. Вона включає Євпаторійський, Феодосійський, Ялтинський рекреаційні регіони та курортні зони (Місхор тощо).

За природними рекреаційними умовами цей регіон поділяють на Південний берег Криму, східне та західне узбережжя, Кримські гори та передгір'я.

Рекреаційні фактори – море (вода, бальнеологія), повітря, сонце, грязі, мінеральна вода, фрукти, овочі.

В цьому рекреаційному регіоні лікують захворювання органів дихання, серцево-судинної системи, опорно-рухового апарату, функціональні порушення нервової системи.

Регіон широко використовується для туризму та відпочинку.

Рекреація (відновлення сил):

- просте відновлення, відтворення фізичних і духовних сил, витрачених людиною в процесі трудової, навчальної, побутової діяльності тощо;
- це різноманітні види людської діяльності у вільний час від праці, службової діяльності, спрямовані на відновлення сил і задоволення особистих і соціальних потреб.

Розрізняють 3 види використання часу рекреації: туризм, відпочинок, лікування.

Рекреація – важливий фактор для відновлення психофізичної енергії людини. У сферу рекреації залучають природні комплекси й ари, культурні та історичні комплекси, спорт та технічні засоби.

Рекреаційне освоєння територій – стан розвитку рекреаційної справи в межах певної території за певний період – характеризується рекреаційною структурою, рекреаційним навантаженням, рівнем розвитку рекреаційного господарства, його зв'язками з іншими підсистемами.

При вивченні рекреаційного освоєння територій виділяють 3 стадії розвитку:

- формування,
- стабілізація,
- деградація.

Для рекреаційного освоєння територій властиві різноманітні форми рекреаційної діяльності (впорядковані і неупорядковані, стаціонарні, напівстаціонарні, мобільні, лікування, туризм, відпочинок тощо). Тут можуть функціонувати різні типи рекреаційних закладів.

Рекреаційне навантаження – показник, що характеризує кількість рекреантів на одиницю площі за певний період. Визначають обліком часу перебування рекреантів на контрольних площах (узбережжя, лісовий масив, гори тощо). А потім розраховується для всієї території рекреації. Рекреаційне навантаження встановлюють методом обліку на природних площах. Роблять це з метою обґрунтування або уточнення рекреаційного навантаження, визначення оптимальних нормативів.

Ступінь дегресії рекреаційної території залежить від рекреаційного навантаження і ступеня стійкості до нього природного комплексу.

Рекреаційне навантаження характеризує ступінь використання окремих рекреаційних територій.

Рекреаційне навантаження, визначення оптимальних норм, його дозування особливо актуальні для приміських рекреаційних зон, міських паркових зон, для заповідних територій, зон туризму тощо.